

Op weg naar het begrotingskader 2021

0. Introductie

Waarom deze informatienota?

In de eerste maanden van dit jaar is ons leven ingrijpend veranderd. De uitbraak van het coronavirus heeft naast veel persoonlijk leed, ook economisch verstrekkende gevolgen en is daarmee van invloed op de inkomsten van het waterschap.

De gevolgen van de economische crisis verwachten we te merken door teruglopende inkomsten en verandering van prioriteiten bij onze samenwerkingspartners. De mogelijke consequenties kunnen we kwalitatief trachten te beredeneren en kwantitatief te schatten, maar de impact is en blijft nog onzeker. Veel is afhankelijk van de lengte en diepte van de economische recessie en daarover is na drie maanden nog steeds weinig met zekerheid te zeggen.

Hoe kunnen we als waterschap anticiperen op de consequenties van de coronacrisis? Wetende dat de toekomst zeer onzeker en binnen enkele maanden geen helderheid te verwachten is, brengt dit ons tot de vraag: Wat is ons handelingsperspectief?

Met deze notitie wordt u geïnformeerd over:

- de methodiek en het proces om in tijden van onzekerheid tot een handelingsperspectief en een daarop gebaseerde begroting te komen (hoofdstuk 2);
- hoe de coronacrisis het waterschap raakt; we hebben een eerste 'grove' impactanalyse gedaan naar wat een recessie kan betekenen voor onze inkomsten (hoofdstuk 3);
- de keuzes die relevant zijn bij het formuleren van mogelijke handelingsperspectieven in reactie op de crisis (hoofdstuk 4).

Van begrotingskader naar begroting: Brieven en brieven

Om tot een begroting te komen onderscheiden we twee fases. Fase A betreft het opstellen van een begrotingskader met als sluitstuk een of meer handelingsperspectieven. Dit document gaat vooral over deze stap. De commissie FBA wordt gevraagd aanbevelingen te doen voor de te ontwikkelen handelingsperspectieven.

De handelingsperspectieven vormen de start voor de tweede fase (B), het begrotingsproces dat in de zomerperiode van start gaat en in november leidt tot een begrotingsvoorstel.

- Op 15 juni zijn in het technisch inloophmoment de technische vragen van leden van het AB beantwoord.
- Op 17 juni heeft het Algemeen Bestuur beeldvormend aan de hand van een aantal vragen gesproken over het begrotingskader. Volgend hierop wordt de adviescommissies FBA (29 juni '20) gevraagd aanbevelingen te formuleren over de uit te werken

handelingsperspectieven. Op 8 juli bespreekt het Algemeen Bestuur deze aanbevelingen. Zo nodig met een laatste bespreking op 20 juli.

- In de vergaderingen van de adviescommissie en het algemeen bestuur in september staat – in het kader van het begrotingsproces - de uitwerking van de handelingsperspectieven geagendeerd. Daarbij worden in beschouwing genomen de meest recente CPB-scenario's en de Burap.
- Op 2 november bespreekt het algemeen bestuur de begroting en de twee variaties daarop in de beeldvormende vergadering en de adviescommissie FBA.
- Op 25 november stelt het AB de begroting 2021 vast.

1. Waar komen we vandaan, waar gaan we heen?

Citaat Voorjaarsnota 2019: 'We constateren dat ons waterschap actueel en beleidsrijk is met een op schema lopend Waterbeheerprogramma, beleidskaders voor Energietransitie en Circulaire Economie en een recent vastgestelde lange termijnvisie: de Blauwe Omgevingsvisie 2050 (BOVI2050). Wij zien dan ook geen redenen voor het wijzigen van onze koers en we stellen voor om alle energie in te zetten op de realisatie van onze ambities en doelen.'

Dit beeld van 2019 is binnen een jaar ingrijpend veranderd:

- Maart 2020 werd de coronapandemie met de van overheidswege opgelegde 'intelligente lockdown' goed voelbaar. Het CPB bracht in een viertal scenario's in beeld wat de crisis voor de economie zou kunnen gaan betekenen; Veel is momenteel nog steeds onzeker.
- De crisis raakt zeker inwoners, bedrijven, organisaties en overheden met verschillende intensiteiten en snelheden. Gemeenten worden al geconfronteerd met sterk oplopende uitgaven, in met name het sociale domein en daarmee de noodzaak tot 'herprioritering'.
- Voor de waterschappen, als functionele democratie, zullen de gevolgen van de crisis – als gevolg van onze financiering - gelijkmatiger voelbaar worden.

Wat merken we concreet:

- Met het verloop van de crisis wordt duidelijk dat de economische gevolgen groot zijn. Er is sprake van een recessie die de Nederlandse en Europese economie hard raakt.
- Een derde van de gemeenten verkeert in economisch zwaar weer; het is redelijkerwijs te verwachten dat dit zijn wissel trekt op (geplande) investeringen in het fysieke domein.
- We verwachten een afname van onze inkomsten; het is redelijkerwijs te verwachten dat het aantal faillissementen in ons beheersgebied toeneemt.
- We ervaren een andere manier van werken. De reistijd neemt af, de vergader- en afstemtijden veranderen waardoor projecten merkbaar een andere doorlooptijd hebben.

Welke nieuwe vraagstukken ervaren we door de coronacrisis:

- Als betrouwbare overheid dienen we onze lange termijnvisie, ambities etc. vast te houden, maar dienen wel rekening te houden met de economische crisis.
- Het lopende waterbeheerprogramma wordt geactualiseerd in het BOP. Dit geeft een nieuw elan aan doelen en ambities. De kernvraag: Hoe zien we de uitvoering in het licht van de gewijzigde omstandigheden.
- De economische crisis zal inwoners en bedrijven financieel, economisch treffen. Maar hebben wij als overheid anderzijds geen rol in het stimuleren van de economie?

De nieuwe situatie noopte ons geen voorjaarsbrief te schrijven maar via een iteratief proces op zoek te gaan naar de kaders voor de begroting 2021. Dit doen we via de methode van toekomstbeelden en handelingsperspectieven. In het navolgende wordt dit uitgewerkt.

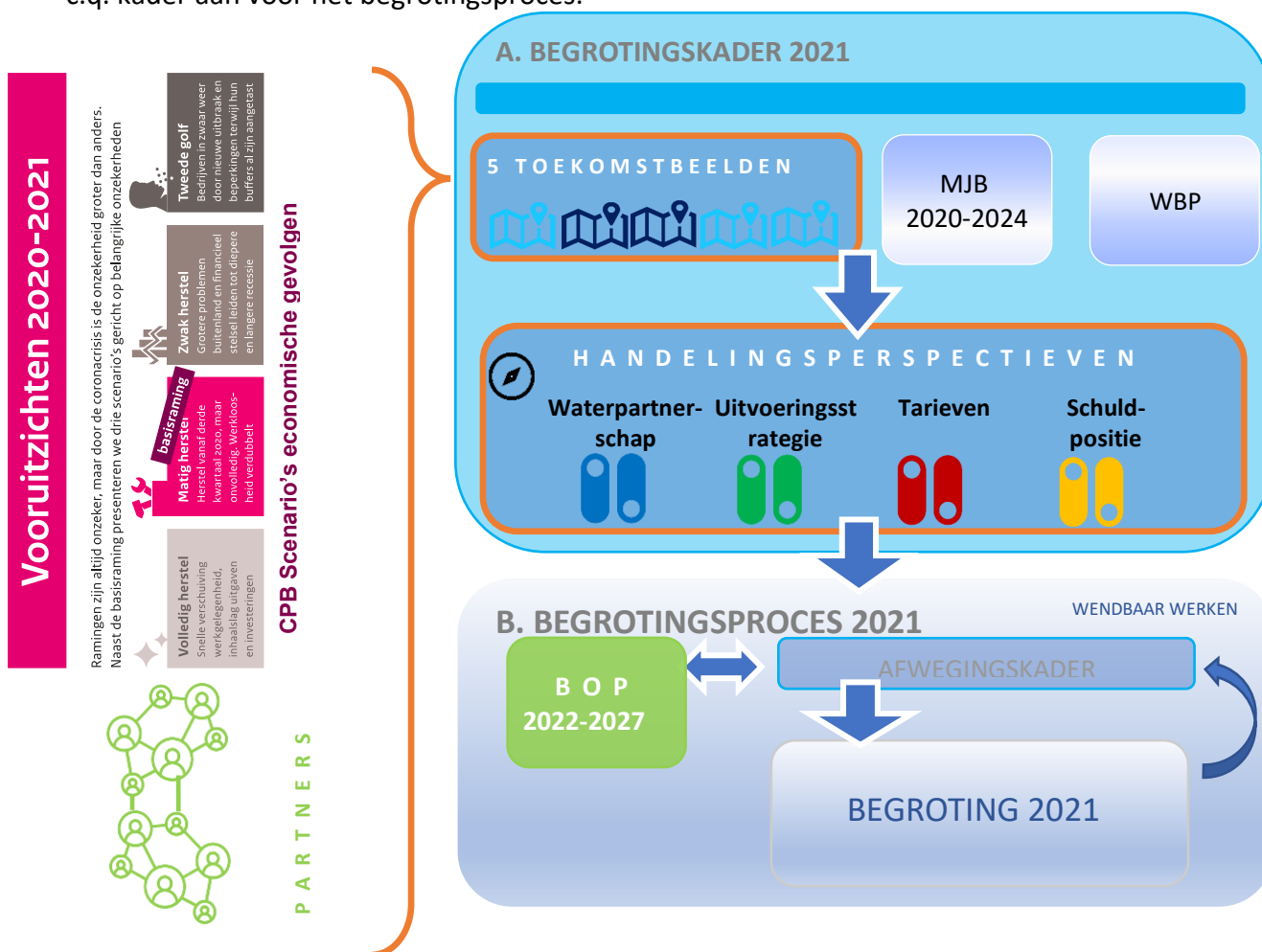
2. Omgaan met onzekerheid – Methodiek

Om tot een begroting te komen doorlopen we normaal twee stappen:

- A. Opstellen van het begrotingskader;
- B. Opstellen van de begroting.

De pandemie en de daaruit voortkomende sociale en economische gevolgen betekenen dat we als waterschap na moeten denken over wat dit voor ons betekent. Ons vertrekpunt is dat we als organisatie een essentiële rol in de maatschappij vervullen. We behoren tot de door het kabinet benoemde vitale functies.

Nu de toekomst veel onzekerheden kent maken we een aantal tussenstappen op weg naar de begroting. Eerst brengen we een aantal mogelijke toekomsten in kaart. Van daaruit formuleren we één of twee mogelijke handelingsperspectieven. We doen dit in lijn met de methodiek van scenario-ontwikkeling. De Handelingsperspectieven geven een eerste richting c.q. kader aan voor het begrotingsproces.

A. Begrotingskader

Vertrekpunten voor het begrotingskader zijn net als in 2019 onze lange termijn doelstellingen uit de BOVI 2050, de vigerende Meerjarenbegroting en het Waterbeheerplan, dat nu zijn laatste jaar in gaat. Als onderdeel van de gewijzigde aanpak komt daar nu een tweetal toekomstbeelden bij. Deze geven weer hoe onze omgeving op de voor ons relevante aspecten er in de toekomst mogelijk uit ziet. De economische scenario's van het CPB (maart en juni 2020) vormen de economische grondslag voor de toekomstbeelden.

Het begrotingskader neemt voor de begroting van 2021 de vorm aan van een aantal (bij voorkeur twee) handelingsperspectieven. Elk handelingsperspectief is opgebouwd uit een viertal keuzes t.a.v. waterpartnerschap, uitvoeringsstrategie, tariefstelling en schuldbpositie.

B. Begrotingsproces

Met behulp van een afwegingskader worden de handelingsperspectieven omgezet naar twee variaties op de begroting. Een deel van die begroting heeft weinig flexibiliteit (mn. kapitaallasten en langjarige contracten). De handelingsperspectieven geven richting aan de begroting 2021.

Het nieuwe Blauwe Omgevingsprogramma (BOP) 2022-2027 start in 2022. Het ontwerp van het BOP dat dit jaar wordt vastgesteld is (vóór de coronacrisis) in nauw overleg met onze samenwerkingspartners opgesteld. Waar dat kan nemen we het BOP al mee in de begroting.

De coronacrisis vraagt het waterschap snel in te spelen op veranderingen in de omgeving. Die ambitie krijgt vorm onder de noemer 'wendbaar werken'. Gedurende het begrotingsjaar speelt het waterschap binnen de kaders van de begroting in op de veranderende omgeving.

3. Toekomstbeelden van onze omgeving

Toekomstbeelden als hulpstructuur

Hoe onze omgeving er in de toekomst uit ziet hebben we niet in de hand. In tijden van grote onzekerheid heeft iedereen daar zijn eigen beeld van. Besluiten over ons handelen in die toekomst en onze begroting zijn gebaat bij een gezamenlijk beeld over hoe onze omgeving zich *zou kunnen* ontwikkelen.

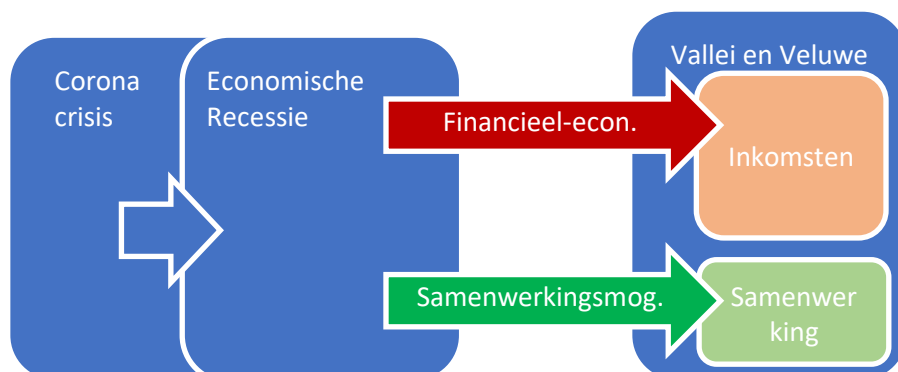
Toekomstbeelden zijn daartoe een *hulpstructuur*. Zij verkleinen de onzekerheid niet maar helpen wel een navolgbaar besluit te nemen. Ze zijn geen blauwdruk en zeggen *niets* over hoe wij als organisatie zouden kunnen handelen of reageren. Dat staat beschreven in de handelingsperspectieven.

Aanpak

Als eerste stap op weg naar het begrotingskader hebben we langs twee dimensies een vijftal toekomstbeelden 'opgespannen': de lengte/duur van de recessie (economie) en de houding van onze partners ten aanzien van samenwerken. Vervolgens is via een proces van trechters met het dagelijks bestuur, directie en programmamanagers het aantal van vijf teruggebracht tot de twee 'meest waarschijnlijke'. Die twee toekomstbeelden (2 en 3) zijn nu vertrekpunt voor de bespreking in het Algemeen Bestuur.

Bouwstenen toekomstbeelden

Een toekomstbeeld beschrijft een *mogelijke* toekomst waarin het waterschap opereert. De crisis als gevolg van de pandemie raakt Waterschap Vallei en Veluwe op veel verschillende manieren. In het licht van de begroting 2021 zijn er twee factoren dominant: De ontwikkeling van onze inkomsten en de samenwerkingsmogelijkheden met partners.

Figuur 1: Invloedsfactoren recessie op waterschap

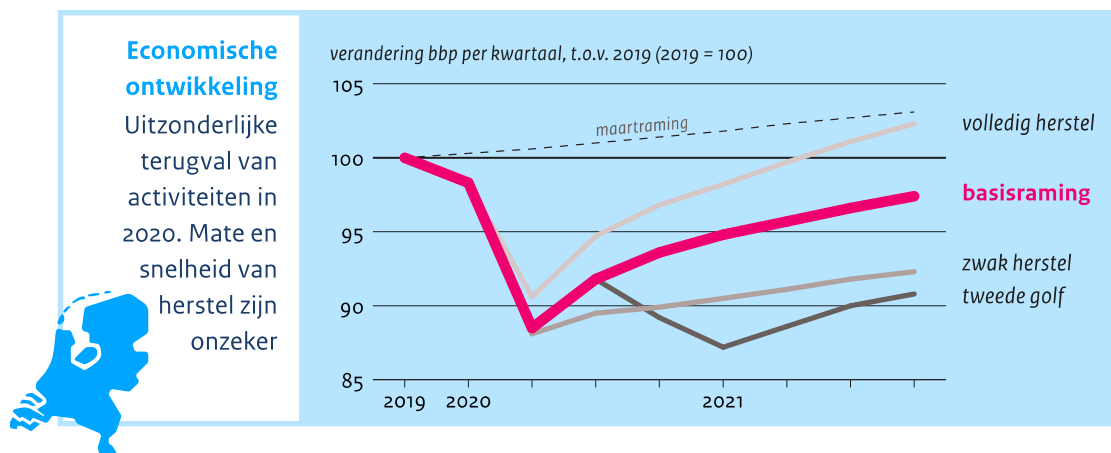
Op een hoger abstractieniveau gaat het dan om de aard van de recessie (diepte en lengte) en de houding van onze partners ten aanzien van samenwerking (zie ook Figuur 3).

Aard economische recessie

Wat betreft de ontwikkeling van de economie baseren we onze toekomstbeelden op de door het CPB uitgegeven verwachtingen. Op 16 juni heeft het Centraal Planbureau (CPB) de nieuwe vooruitzichten 2020-2021 in een viertal ramingen gepubliceerd. De *basisraming* gaat uit van een matig herstel vanaf het derde kwartaal 2020. Dit herstel is onvolledig. Het wordt in 2020 voorafgegaan van een daling van het BBP met 6%, in historisch perspectief een ongekende afname. De werkloosheid verdubbelt.

Vooruitzichten 2020-2021

Ramingen zijn altijd onzeker, maar door de coronacrisis is de onzekerheid groter dan anders. Naast de basisraming presenteren we drie scenario's gericht op belangrijke onzekerheden

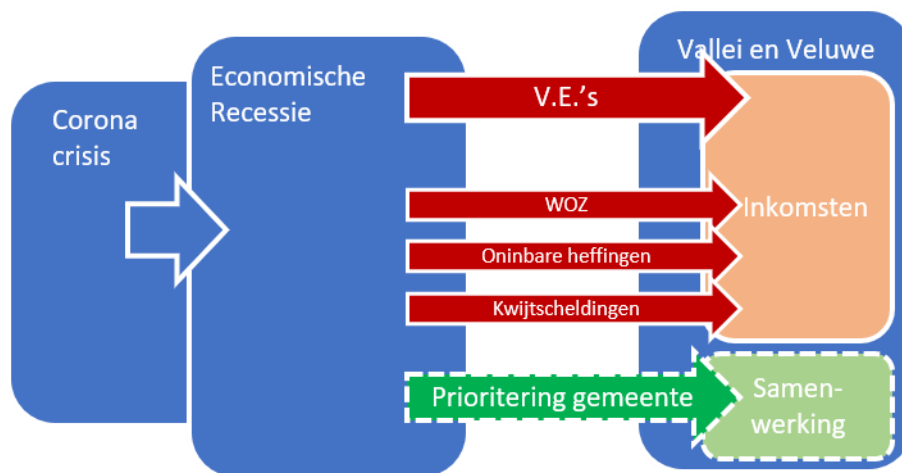
De vijf toekomstbeelden in dit document (volgende paragraaf) zijn gebaseerd op de vier scenario's die het CPB in maart 2020 uitgaf. De nieuwe basisraming van het CPB leidt niet tot een wijziging van deze toekomstbeelden. Het bevestigt wel dat toekomstbeeld A niet meer realistisch is.

In vier scenario's (Volledig herstel, Matig herstel, Zwak herstel en Tweede golf) [schetst het CPB](#) (juni 2020) de economische impact van het coronavirus in 2020 en 2021. De scenario's onderscheiden zich naar de belangrijkste onzekerheden. Bij een tweede golf van besmetting en nieuwe contact beperkende maatregelen krijgen de inmiddels kwetsbare bedrijven nieuwe

klappen. Het BBP krimpt in 2021 nog verder en de werkloosheid loopt op tot 10%. Blijft internationaal herstel uit bij onze handelspartners, dan leidt dit tot vergelijkbare gevolgen voor onze economie (bron: CPB 16 juni 2020).

Intermezzo: 'Onzekerheid over ontwikkeling van inkomsten'

Elk economisch scenario (uitgedrukt in een ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product) heeft meer of minder gevolgen voor het inkomen van inwoners, productieniveau van bedrijven en de waarde van onroerend goed. Zo drukt de recessie via bedrijfsfaillissementen op het aantal vervuilingseenheden (v.e.'s) en daarmee op de opbrengst uit de zuiveringsheffing. Andere kanalen waarlangs de economische conjunctuur doorwerkt op Waterschap Vallei en Veluwe zijn het aantal kwijtscheldingen, het aantal oninbare heffingen en een dalende WOZ. Naar een beter begrip tussen de economische ontwikkeling en onze inkomsten loopt momenteel een onderzoek.

Figuur 2: financieel economische factoren

Houding samenwerkingspartners

Voor het bereiken van onze water- en klimaatdoelstellingen werken we nauw samen met partners in het gebied. Wanneer die partners als gevolg van de crisis minder middelen hiervoor kunnen aanwenden heeft dat gevolg voor wat wij samen met hen jaarlijks kunnen programmeren ('omzetten'). De voornaamste partners – in termen van financiële samenwerking - zijn de gemeenten, de provincies en het rijk.

Voor gemeenten zijn de gevolgen van de crisis inmiddels al merkbaar. Zij worden geconfronteerd met hogere uitgaven in het sociale domein en verwachten een daling van de inkomsten, veelal in de context van begrotingen die al onder druk stonden. De toekomstige mogelijkheden tot samenwerking laten naar de toekomst naar verwachting een gedifferentieerd beeld zien omdat deze sterk per gemeente verschillen. Ambtelijk volgen we de situatie bij gemeenten. Conclusies zijn nu nog niet te trekken.

De insteek van de provincies op de voor ons relevante transitie en opgaven is nog niet duidelijk. Beide provincies concentreren zich op steunmaatregelen in het sociaaleconomische domein. Ter illustratie: de provincie Gelderland zet waarschijnlijk onverminderd in op transitie in het landelijk gebied (stikstofdossier). Op het vlak van de regionale energiestrategieën zal het beeld sterker gaan differentiëren tussen gemeenten.

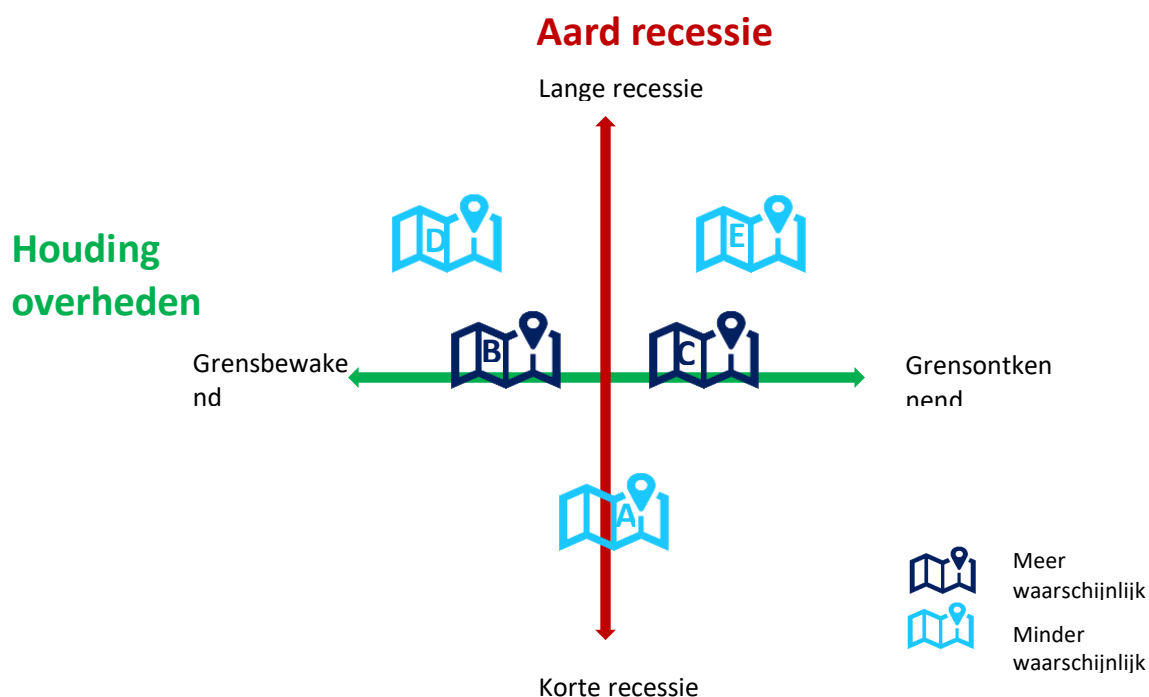
Het rijk heeft in reactie op de crisis een omvangrijk pakket steunmaatregelen uitgerold. Op dit moment zet zij ook nog onverminderd in op onder meer de stikstofaanpak en infrastructurele investeringen. We veronderstellen dat met de duur van de recessie de stimuleringsmaatregelen van het rijk kleiner zullen worden.

Van vijf naar twee toekomstbeelden

Op basis van de voor het waterschap relevante invloedsfactoren (zie Figuur 1) zijn een vijftal toekomstbeelden ontwikkeld. Dat is gedaan door langs de assen *Houding overheden* en *Aard recessie* een aantal onderscheidende toekomstbeelden 'op te spannen' (Figuur 3).

Elk toekomstbeeld berust op onderstaande aannames:

- Een wereldwijde economische recessie onvermijdelijk is, maar dat de regionale impact hiervan nog ongewis is.
- Met de lengte van de recessie de diepte ervan, in termen van economische impact, toeneemt.
- Na verloop van tijd bij alle overheden het vraagstuk van financiële schaarste optreedt.

Figuur 3: positionering toekomstbeelden

Voor de as ‘Aard recessie’ (kort – lang) zijn de macro-economische scenario’s van het CPB (maart 2020) als vertrekpunt genomen. Deze as verbindt de duur en diepte van de recessie met de ontwikkeling van onze inkomsten. Op de as ‘Houding overheden’ komt de mate waarin medeoverheden als één overheid opereren tot uitdrukking.

Met het college, directie en programmamanagers zijn langs deze assen een vijftal denkbare toekomstbeelden opgesteld.

Toekomstbeeld A	Gebaseerd op het lichtste CPB-scenario (1). De Corona-crisis is een heftige maar kort ‘hik’. De economie herstelt zich al in het najaar van 2020. De houding van onze partners verandert nauwelijks.
Toekomstbeeld B	Gebaseerd op de middelste CPB-scenario’s (2en3). De economie herstelt zich in 2021 en leidt daardoor tot faillissementen in de industrie. Onze inkomsten nemen af. Gemeenten worden in het sociaal domein zwaar belast en reageren met een terugtrekkende beweging in het ruimtelijk domein.
Toekomstbeeld C	Als toekomstbeeld B met als verschil dat gemeenten het momentum van de 1-overheidsgedachte juist aanpakt voor een versnelling op ruimtelijke opgaven. Het waterschap is daarbij de aangewezen partner. Met lagere inkomsten zoeken we met gemeenten naar kansen en synergie.
Toekomstbeeld D	Nederland verkeert in een langdurige recessie (CPB 4). De reactie van overheden op schaarse middelen is een terugtrekkende beweging waar het de aanpak van gezamenlijke opgave betreft. De complexiteit en urgentie van opgaven in het fysieke domein.

Toekomstbeeld E	Net als toekomstbeeld D is er sprake van een langdurige recessie. Deze leidt tot financiële schaarste bij overheden. Nu nemen de overheden handschoen op en gaan maximaal grensontkennend samenwerken.
------------------------	--

In het college van dijkgraaf en heemraden zijn de vijf toekomstbeelden besproken. Niet alle toekomstbeelden *lijken* op dit moment even waarschijnlijk:

- Toekomstbeeld A is gebaseerd op de CPB-scenario 1 (korte recessie). De laatste ramingen van het CPB (juni 2020) laten zien dat dit economisch scenario achterhaald is.
- Toekomstbeeld D wordt minder waarschijnlijk geacht omdat met de complexiteit en urgentie van opgaven in het fysieke domein met de Omgevingswet in aantocht, een over de hele linie terugtrekkend midden-bestuur niet waarschijnlijk lijkt.
- Toekomstbeeld E is evenmin waarschijnlijk gezien de huidige stand van samenwerking tussen overheden.

Concluderend: Op basis van huidige kennis en inzichten ziet het college van de 5 ontwikkelde toekomstbeelden, de toekomstbeelden B en C als de 'meest' waarschijnlijke. Deze staan in de bijlage nader uitgewerkt.

4. Handelingsperspectieven

Waterschap Vallei en Veluwe werkt grensontkennend, gericht op maatschappelijke meerwaarde en samen met de maatschappij aan de verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. Daarbij bundelen we krachten van iedereen zonder vooraf organisatiebelangen voorop te stellen (BOVI2050). Onze lange termijn doelstellingen en onze open en samenwerkingsgerichte houding staan ook nu, in tijden van crisis, niet ter discussie.

De crisis, geschetst in twee mogelijke toekomstbeelden, vraagt bestuurlijke keuzes: Waar kiezen we voor als onze inkomsten teruglopen en onze samenwerkingspartners andere prioriteiten stellen? Temporiseren of versnellen we maatregelen, zo ja: welke en waarom? Doen we dat om de regionale economie te stimuleren of om onze waterdoelen te halen? Hoe gaan we om met de financiering van onze projecten als de middelen van derden er niet zijn? Heeft de crisis gevolgen voor ons tarief en daaruit voortvloeiend de lastendruk, willen we onze schuldpositie inzetten c.q. daarvoor aanpassen?

Methodiek

De bestuurlijke keuzes in een reactie op (onzekere) consequenties van de crisis bepalen ons handelen en daarmee de begroting 2021 en verder. Tussen de te maken keuzes bestaat een zekere logica. Een set van logische samenhangende keuzes vervatten we in een handelingsperspectief. Op weg naar de begroting werken we twee handelingsperspectieven uit. Deze geven richting aan de in 2021 te programmeren maatregelen.

	Aspect	Keuzemogelijkheden	Beknopte toelichting
	Waterpartnerschap	I. Grensontkennend II. Grensdoorlatend III. Begrensd	Financieren, Meerwaarde, Maatschappij (+++) Financieren, Meerwaarde, WSVV en Partners (++) Financieren, Waterbelang, WSVV (+)
	Uitvoeringsstrategie	I. Energie > Urgentie II. Urgentie > Energie	Hoge prioriteit partners > Lage urgentie WSVV Hoge urgentie WSVV > Lage prioriteit partners.
	Tarieven	I. MJR (max. 5%) II. Inflatielijn III. Nullijn	Overeenkomstig Meerjarenraming 2020-2024 Maximaal 2020; Exclusief: Inflatie; Exogene ontwikkelingen etc. Maximaal 2020; Inclusief: Inflatie; Exogene ontwikkelingen etc.
	Schuldpositie	I. Afname II. Stabiliseren III. Toename	Neemt af t.o.v. MJP Handhaven t.o.v. MJP Neemt toe t.o.v. MJP

Bestuurlijke keuzes op weg naar twee handelingsperspectieven

Het handelen van het waterschap in reactie op de veronderstelde consequenties van de crisis kan teruggebracht worden tot keuzes op een viertal aspecten:

- Waterpartnerschap

We werken grensontkennend en zijn vanuit dat principe bereid partners te financieren als een project tot maatschappelijke meerwaarde leidt. Wanneer blijkt dat de financiële mogelijkheden van partners afnemen, blijven we dan dit principe handhaven of kiezen we er dan voor om vanuit een smaller taakperspectief eigen opgaven en taken te financieren?

- Uitvoeringsstrategie

De crisis leidt bij partners mogelijk tot een herprioritering in het fysieke domein. Hetzij door minder financiële middelen, hetzij doordat de bestuurlijke urgentie wijzigt. Dit kan van partner tot partner verschillen (gedifferentieerd beeld). Hoe ziet onze prioritering er dan uit? Geven we voorrang aan projecten die partners urgent achten maar wij zelf niet? Of is onze urgentie leidend, ook als een partner deze zelf niet urgent acht? Vanzelfsprekend gaan opgaven die onze partners óók urgent achten voor. Het stimuleren van de (regionale) economie in tijden van crisis kan bij elke uitvoeringsstrategie een doel zijn.

- Tarieven

Het waterschapsbestuur stelt jaarlijks de hoogte van de tarieven voor de watersysteemheffing en de zuiveringsheffing vast. De tarieven bepalen uiteindelijk de 'rekening' die bij de inwoners en bedrijven terecht komt. Houden we vast aan tarieven uit de huidige meerjarenbegroting? Of hanteren we een inflatielijn of 'nullijn' wat tot gevolg zou hebben dat er sterker gecompenseerd moet worden om de begroting in stand te houden.

- Schuldpositie

De schuldpositie biedt de mogelijkheid een deel van de begroting te financieren. In 2019 is een bandbreedte van 130 – 195% van de totale inkomsten afgesproken. Daarmee is de keuzeruimte beperkt en het aspect schuldpositie feitelijk een afgeleide van de tarieven en ambities.

Bijlage : Toekomstbeelden B en C

Voor de positionering wordt verwezen naar pag. 8. Het is een eerste inschatting op basis van huidige kennis en inzichten. De toekomstbeelden zullen lopende het proces aangescherpt worden. De toekomstbeelden die zijn afgefallen zijn niet in deze bijlage opgenomen.

Toekomstbeeld B

Financieel Economisch

- De economie herstelt zich in 2021 (CPB 2 en 3, maart 2020)
- maar trekt zichtbare sporen in de economie: het aantal faillissementen is toegenomen. Ook in de industrie.
- Dat werkt door in onze inkomsten die tot in elk geval 2022 teruglopen.

Versterkt

- De stikstofaanpak van het rijk leidt tot een grote dynamiek in het landelijk gebied; transitie naar kringlooplandbouw. De provincie(s) zet hier krachtig op in en stelt haar middelen rechtstreeks aan de regio's ter beschikking.

Afname

- Gemeenten, ook de financieel sterkere, zijn geraakt; hun eerste prioriteit ligt bij het sociale domein, ook in 2022. Duurzame energie en klimaatopgaven verliezen aan prioriteit;

Continuïteit

- Het rijk zet onverminderd in op energietransitie. Daarnaast roept zij medeoverheden op om waar mogelijk infrastructurele projecten te versnellen en zodoende de nationale economie te stimuleren

Rol Waterschap Vallei en Veluwe

- Met gemeentelijke prioriteiten in het sociaal domein neemt de provincie(s) zelf het voortouw in transities in het landelijk gebied. Onze rol als regisseur wordt kleiner.

Toekomstbeeld C

Financieel Economisch

- De economie herstelt zich in 2021(CPB 2 en 3, maart 2020)
- De langer durende recessie trekt zichtbare sporen in de economie: het aantal faillissementen is toegenomen. Ook in de industrie.
- Dat werkt door in onze inkomsten die tot in elk geval 2022 teruglopen.

Versterkt

- De stikstofaanpak van het rijk leidt tot een grote dynamiek in het landelijk gebied; transitie naar kringlooplandbouw. De provincie(s) zet hier krachtig op in en het vraagt van het waterschap veel energie en middelen.
- (Een groep) gemeenten pakt het momentum van de 1-overheidsgedachte en de crisis aan om de samenwerking met het waterschap op het vlak van klimaatadaptatie te versterken (synergie).

Afname

- Voor gemeenten werkt de recessie in 2021 nog door met de 'afhandeling' van de steunmaatregelen. Dat leidt tot een kleine vertraging in samenwerkingsprojecten met kleine gemeenten.

Continuïteit

- Het rijk zet onverminderd in op energietransitie. Daarnaast roept zij medeoverheden op om waar mogelijk infrastructurele projecten te versnellen en zodoende de nationale economie te stimuleren.

Rol Waterschap Vallei en Veluwe

- Het waterschap wordt door de provincie gevraagd een grotere rol op te pakken in de stikstofaanpak in het landelijk gebied.